

LLUM

NOVA

Quinzenari independent.

Portaveu de la Secció MINERVA de L' UNIO DE MITJORN - GRAN.

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

Plasseta, 1.
Mitjorn. — Sant Cristófol.

SUSCRIPCIÓ

A Espanya cada trimestre 0'50 pta.
A fora id. id. 0'60 »

Núm. solt 5 cènts.

Rendimientos exuberantes de una Variedad de trigo

EL TRIGO MÚLTIPLE

Se mos suplica la inserció d'aquest article que per l'interés que pot reportar a tots els pagesos en general, tenim gust en incloure tal com mos ha estat enviat:

«Ensayos numerosos del cereal dado a conocer ultimamente con el sugestivo nombre de trigo múltiple, han confirmado el favorable concepto que mereció por su alta capacidad productiva, sin que lo hayan desvirtuado algunos resultados que ni por el número ni por las circunstancias que los produjeron, bastan a aminorar los éxitos obtenidos por centenares de agricultores de distintos lugares de España.

Hay que reconocer que aquellos hubieran sido mayores, si la siembra del trigo múltiple se hubiese realizado más oportunamente. No pudo ser así, pues era ya tarde cuando tuvieron noticia de él, la mayoría de cultivadores. Así y todo y a pesar de la mucha mezcla de la semilla, propios y ajenos ensayos han plenamente demostrado la extraordinaria facultad reproductiva del expresado trigo, así como la necesidad de sembrarlo muy temprano, para que las humedades tardías le pongan a cubierto de la roya.

Ni estas circunstancias, ni la falta de pureza de la simiente que en algunos casos comprobamos llegaba al 40 p. S pueden aminorar el concepto favorable que tenemos del trigo múltiple, cuyo valor productivo supera con mucho al de las variedades más afamadas.

La vista de algunas matas de múltiple, entre millares de otras razas, dejan convencido al más excéptico.

La altura, macullamiento y vigor de los tallos; el caracter inconfundible de las espigas; lo repleto de estas con su densidad y volumen extraordinario, descubren una fecundidad prodigiosa, des-

vaneciéndose las dudas que pudieran haber sugerido las lecturas de escritores eruditos, comentando el origen, y procedencia y méritos de dicho trigo.

Nuestros propios ensayos, en terrenos de secano inferiores, y otros de los que tenemos noticia, han dejado probado, que no son excepción los rendimientos de 100 por 1 que de esta gramínea pueden obtenerse. Para llegarse a tales resultados, se impone la preparación adecuada de la tierra; sembrar cuanto antes; la distribución muy esparcida de la semilla y el aporte de fertilizantes en la cantidad necesaria al poder vegetativo del trigo múltiple.

Una siembra de 50 kg. de esta semilla y otras, cuyos resultados se nos han comunicado, nos alientan para exponer el concepto favorable que nos merece el trigo múltiple, así como nos impulsa a aconsejar a los que quieran cultivar este cereal, que tengan en cuenta la conveniencia de administrarle los fertilizantes que reclama su gran capacidad productiva.

Con un ejemplo quedará evidenciada la razón de nuestro aserto. Comparemos su capacidad productiva, del citado trigo, con la de los telares y supongamos que la relación transformadora, de estas máquinas sea de 10 a 1 entre el telar moderno y el antiguo, y así tendremos que para que rinda el primero todo el trabajo de que es capaz su fuerza transformadora, es también preciso suministrarle la materia prima en las proporciones debidas. Así se comprende que si el telar de antaño transformaba en tegidos 10 kg. de algodón, el telar moderno transformará 100 en el mismo periodo de tiempo, alcanzándose todas las ventajas económicas de su mayor capacidad de trabajo, mientras se le suministre en cantidad suficiente las materias que ha de elaborar.

Un grabado publicado por la notable ilustración agrícola de Barcelona, *El Cultivador Moderno*, de tres matas de trigo, entre las que sobresale una del llamado múltiple, dispensa muchas explicaciones.

Los tres manojos de la fotografía procedentes de una misma sementera. prueban de un modo gráfico que una misma tierra, con iguales cenida-

dos, los mismos abonos, influencias climatéricas y meteorológicas semejantes, han dado producciones distintas, imputables solo a la capacidad intrínseca de cada raza.

La altura diámetro y vigor de los tallos, como el desarrollo y volúmen de las espigas del múltiple, forman contraste evidente con las otras variedades. El gráfico de la señalada publicación habla con más elocuencia que las palabras. Mayor hubiera sido su relieve si la sequia extraordinaria y las humedades tardías no hubiesen determinado que la roya atacara el grano.

Sembrando oportunamente el trigo múltiple se evitarán tales accidentes. Con las instrucciones dadas, tenemos la seguridad de que los rendimientos de 100 por 1, y aun mayores serán fáciles de alcanzar con lo que quedará demostrado que si 50 años atrás un trigo tenido por milagroso, la circunstancia pudiera desmentir su título, los progresos agronómicos y el empleo racional de los abonos químicos son capaces, no solo de restablecer pasados juicios, si que también de rehabilitar famas merecidas.

Juan de Campos.»

A MENORCA (1)

Lema: PATRIA NOVA.

Salut, Menorca bella! Ta natural bellesa que els vianants admiran el cor m' ha encativat; permetem que te canti y expressi la dolcesa que sent al contemplarte, qu'admir estasiat.

Deliris de cor jove, esplays d'amorosia seran els cántichs íntims que vaig a refilar; Primícies d'un poeta que sent la poesia que vessa de tes gales, mes no la sap cantar.

En tu no pugui veure del mon la llum primera al temps de l'infantesa no vaig jugá en ton si mes íntim llas mos lliga, la vida riallera dels anys de juvenesa que p'els teus camps passi.

Fantasiós vaig corre pels teus camps de verdura sentint nova flamada del foc sagrat d'amor d'amor que a tu m'unia, l'amor que t'hermosura al pit va despertarme y em feu somniador.

Absort te contemplava com nau inmensa y bella que solca la mar blava desafiant al vent; Ton pal majó es el Toru, ta popa Ciutadella y a proa tens la Mola, girada al Orient.

Trescant per tes montanyes, marines y boscatges sentia l'aspra flaire de tos rehinosos pins y a voltes m'encisava devant tots bells paisatges amb la remor dels abres y olor dels romanins.

Som escoltats els himnes que't canta la fontana brollant d'entre la molsa que vest els alts penyals y corr'esponerosa per dins la vall llunyana que a n'el seu pas esclata en flors primaverals.

(1) Premiada amb el Premi del Ajuntament en el Certámen del 9 de Juriol dels Salesians de Ciutadella, d'enguany.

Y he vistes les masies qu'arreu tens escampades y he visitat tes viles, esbarts de coloms blancs, y he corregut tes platges eternament besades. p'el mar y els rius fresquivols que baixen dels barranchs.

Y a l'hora melangiosa que'l sol s'en va a la posta y et deixa embolcallada de boira amb gris mantell he vistes tes remades pujar per l'ayre costa y arreplegarse totes prop del tancat portell.

Y he entrat en tes cavernes, obscures, ignorades guardant estalactites, columnes y joyells, teixits de filigrana que van filant les fades o be les forja l'aigua amb sos eterns cisells.

He resseguit les fulles de t'honorable historia he corregut els passos dels heroes qu'has nodrit dels sabis qu'engendreres, dels que per darte gloria la sanch per tu vessaren deixantse obri son pit.

Y a vista de les glories de que vas revestida ha pres en mi la flama del patri amor sagrat amor que vuy mostrarte sino dante la vida amb cantichs fervorosos de cor enamorat.

Ja que no pugui veure en tu la llum primera poder passá la vida fruit ta dolsa pau y els ulls clucar voldria en tu a l'hora postrera cantant ta poesia, mirant ton cel tan blau.

ANDREU FERRER.

Maig de 1912.

Es de justicia

Feya ja una partida de temps que teniam es propósit d'ocuparnos des nous propietaris que fa alguns anys han entrat en el nostre terme, pero trabays ineludibles per una part y el curt espay del periódich de que disponem, per s'altra mos havia privat fins ara de cumplir la nostra intenció. Mes avuy que hem vist noltros mateixus el bon port d'aquests Senyós volem sobre ells dir algunes paraules.

El primer qui va entrá possehidor en el terme va essé D. Bertomeu Sturla de Mahó que va cumprá es lloch Binigaus-Vey. Aquest Senyor, tant bon punt va arribá, va duná ja proves de que era *perit-agrónom* no amb llissons, ni parauleria, sino amb obres, fent en el lloch innovacions que aqui ningu coneixia. Fa pochs dies vam teni es gust d'aná a n'es lloch y vam quedá admirats d'una obra magnifica que ell ha dirigida; un boué soterrani, que es una bellesa. Es bestia s'hi troba allá dintra ampla, espayós y amb prou ventilació, repiguent s'aire per unes tuberies estil modernista, que venen de dalt. Damunt hi fa un ampla terrat que dona ses aigues pluvials a un gran aujup que hi ha al costat ahont ses bisties trobaran tot l'any aigua en abundancia. Es una obra acabada. Se coneix que dit Senyor uneix á nes gust per lo bell, y lo modern, el desitj de fer millores en el lloch, lo que es en benefici propi y en el del poble per la feyna que dona.

Un altre Sr. D. Jaume Orfila va adquirí el lloch Binigaus-Nou. Hem parlat amb l'amo que'l mena y está contentíssim de son propietari el cua amb el poch temps que fa qu'l te, ha donat proves ja també de volé fer prosperá sa agricultura y d'estimació a n'ets obrés del camp.

D. March Montanyés fa alguns mesos que va comprar el lloch Sant Agustí-Vey. No ha tengut

encara temps de fer grans reformes, però segons sembla te prou voluntat per posar el lloch a l'altura que li pertocaria.

Tot assó junt amb lo que va di, damunt el mateix periódich un trabahador de l'heretat de la Duquesa d'Almenara-alta mos fa augurá una nova era de bon temps p'els treballadors del Camp d'aquest poble. Perque hi ha que parla de clas y di ses coses aixi com son. Fins ara, (y ara un poch, si be no tant), era casi una afronta lo que passava aqui, assó es, que es trabayadors per trobar feyna havian d'anar a cercarne a nes terme des Mercadal o de Ciutadella. Es jornal es encara molt petit, de tal manera que aixi com estan els queviures dins Mitjorn, no mes basta per poré menjar pa y patates y patates y pa, y ditxós del qui es pot posar redó. Assó es un poch trist, en es temps en que mos trobam, que hi hagi d'havé aqui tantés malalties a causa des poch aliment a ne que es trabayadors arriban, per assó, vegent que avuy es propietaris fan un puntet mes, que abassan ja dins es terme a mes obrés que emplean mes brasos y que van augmentant a poc a poc es miserables jornals que's guanyavan, tenim un gran consol perque se a costa es bon temps, que será bó per tots, tots en serem beneficiats, es propietaris, es trabayadós y es poble.

Seguesquin aixi, distingits Senyors, que es aixi com els propietaris se guanyan s'estimació des pobres. Amb obres, amb fets, no sols amb paraules. Per aixó, creguent que es un acta de justicia donarlos la primera alabança per son comensament de vida en el nostro terme, amb tota voluntat y bon cor los ho dona en

Berlomeu Pons Moll

PREGÓ

Tum, tum, tum, turutururururu tum.

Per ordre d'un parey de Senyós que no son alcalde ni concejals: Se fa a sebre a tot es publich de aquest poble, que ja fa molt de temps que tenim demanat a segretari, retgidos y demás que fassin el favor d'enviar a la direcció de LLUM-NOVA una ressenya d'ets acorts pressus en ses sessions de s' Ajuntament, *des nostru distingit ajuntament*; y de cap hu hem conseguit.

En vista de que res mos duen y com que tenguin empenyo amb amagar y tenir ocult tot cuant *allá* se fa y se diu, se suplica a tot voluntari qui vulgui aná a cada una de ses sessions y mos ne dugui una nota com també una noticieta de lu que *allá* se fa que hi vagi y li será ben pagat, y si ei que siguin coses que faixin riure, riurem; y ss fam llástima *ets acorts*, plurarem tots junts.

Tum, turuntum, tum, turuntum.....

Sería ben hora que es Serenu fes aquest pregó perque LLUM-NOVA, segóns diuen una partida de suscriptors, fa massa poca claró sobre ses cuestas municipals, tant poca claró que amb un buf s'apagaria. Vaja, Srs. retgidos posamhi oli idó; duis ets acorts de les sessions y hey veurem un poc mes.

Un Mitjorner.

Conversant amb En Cuatre-uys

—Bona nit, ¡Ji, Ji, Ji,!

—Nit y salut.

—¿Que son aquestes riayes? Ja, Ja, Ja!

—¡Ji, Ji, Ji, Ji, Ji! ¡Ay!

—Ja, Ja, Ja, Y que será assó tant de riure?

—Ay, no puch més. Y qui no riuria amb assó!

—Pero ques que hi ha?

—Idó, que no coneixeu aquell *Pinxet* des carré des Forn nombre 18 que vol passá per tan sabi, tan sabi? Ji, Ji, Ji?

—Bonu que? que ha fet?

—Ido, s'altre día as Mercadal Dony Cuanitus va trubar un document, un Pagaré, que diuen que era fet seu y estava molt mal fet... Ji, Ji, Ji!

—Pero qué? digau!

—Ido aquell que tuthom te per tant sabi, sols no va posá es nom de sa persona a n'aquí devian se cantidad, dins es pagaré. Sabeu que mes valdria tuthom el tengué per lu que es y res mes Y que no li cumensin a dir que hu es, que s'hu creurá!

—Per ventura va esser un descuyt, que va fe l'homu, y ara vos n'estau tant cuntent y *Dony Cuanitus* mes que vos.

—Sia descuyt, o siga una altra cosa, jo lu que estic es cansat de senti di si sap molt, y que molts el brevetjan de sabi, y si tuthom sapigués com jo, que tē sa sabiduria a ses soles de ses sabates, no pudria pintarla tant com la pinta.

—Bonu, no digueu tant d'ell, perque llavó malahirá LLUM-NOVA y no cunvé, que tal vegada mus pot ajudá. Contaumen una altra, ala!

—Ido m'han dit que Dony Cuanitus va pendre tant malament sa cunversada que vam fe noltrus s'altra dia, que ja no vol turná a veurermos mes.

—No hu creguis; no sap está sense veni; y en necessita *digneri digneri* mancu; ¿Que va que no estirem una setmana sense que un capvespre, *ding ding ding*, vatlu allá qui s'en ve. coll pelut y polaina fins a nes jonoys y amb es *vadellet* darre- ra, derrera.

—No, y falta que mos fa! Mirau que en ne veni ja teniu l'*empleado municipal* de Mitjorn que s'ha de passá es capvespre aguantant sa brilla d'es cavallet, o amb *Tut Tut* fe voltes per tot.

—Yo crech be que es qui mancu l'anyora hu es, l'*empleado*, nostru.

—No crech que l'anyori mancu que jo!

—Ni que jo tampoc!

—Ido que no torni, que no l'hem de menesté.

—Ves, Ves, que si mos troban rallant, sabrán qui som.

—Vins a s'altre, ido, Diós.

—Adeu!

Dos qui en fan un.

CRÓNICA

De l'Unió de Mitjorn-gran.

—El Balans de la Caixa d'Estalvis y prestams en el mes de Septiembre doná: Entrada; 2899'65 pesetas. Sortida: 2851'52 Pts. Diferencia; 48'13 Pts.

—La Secció de Socorros y Pensions a la vellesa va recaudá durant el mateix 132'60 ptas y va pagar 119'00 ptas. De malalts hi va haver 3 baixes y 3 altes.

—La secció «Minerva» va recaudá 16'80 ptas. y en va gastá 9'35; Diferencia 7'45.

—A «l'Unió» varen ser atmesos dos socis nous.

—La nostra sociedad va pagar a D.ª Antonia Casali la cantitat de 50 pesetas que li corresponia com a Viuda de D. Jaume Gomila Barber, socio mort dins el mateix mes.

—Día 20 d'aquest mes se va celebrar la Junta General Ordinaria corresponent al primer semestre d'enguany, essent elegit caixer per unanimitat D. Llorens Riudavets Moll.

—Per privilegi especial de la Comisaria General de Seguros la nostra Societat queda eczenta dels impostos que pesan damunt les altres societats, y per tant queda declarada de Beneficencia particular. Estam tots d'enhorabona.

—Sembla que aquesta setmana se posa fil a l'aguya per establir la Cooperativa de Consum que segons varem dir estava en projecte.

Un soci.

DE CANOSTRA

—Aquesta setmana passada va contreure matrimoni en Cristófol Riera Moll, amb na Magdalena Camps Pons. Y aquesta, el nostru amich y accionista de LLUM-NOVA Jaume Mercadal Melià amb na Catalina Mora Massanet. Desitjam a n'els dos novells matrimonis mols anys de podé estar junts amb pau y unió y felicitats moltes en el nou estat.

—Els novis Miquel Camps Ybos y na Magdalena Melià Triay, gendre y fia del nostru amich y soci de L'Unió, D. Antoni Melià anaren a cumensar le *lluna de mel* a Llumesanes. Que sia eterna.

—Mos diuen que fa algunas setmanes a Santa Victoria o sia Deya-Nou varen trobar amb un dia 18 galls d'indi morts. Ignoran com va essé assò.

—Un comerciant ses acostat a sa Redacció de LLUM NOVA, per dirnos que hi havia hagut un poc de *cuntreliedad* sobre es cuncert que es comerciants pagan ademes des cunsum. Diu que creu que s'injusticia qui lis fan no's fea amb mala fe, pero que si el asuntu no pren mes bon camí, será cosa de cerca un Cuatre-uys o un altra *ca erisunè*, perque en cerqui es net y hu espliqui en el nombre qui ve. Si el comerciant te sa rahó, noltras li dunerem; jno mus ne feltava altra!

—Mos diuen que p'es Carre Nou no es a tir es pasar'hi a causa de s'olor pestilenta que surt des furat per ont s'hi tira es such. ¿No podria vesser tirarlo un poc mes enfora y aixi, el vesindari no estaria tant molestat ni esteriames pusat sa una epidemia? Hey posi remey es qui pot.

—Diuen que l'oficial de secretaria de Mercadal el Sr. D. Llorens Urfila Villalonga está malalt de gravetat. Sentim le seua maleltia y desitjam veure'l prest del tot restablert.

—Aquesta setmana la dona den Juan Moll Pons ha donat a llum felisment a una fieta. Deu les ho conservi y les ne doni alegria.

—Si'ha fet carrech des Molí de Mitjorn en Pere Canet fly des primer muliner que teniam. Deu li doni sort y feyne per fer.

—A Sant Benet de ses Canacías, la setmana pasada van cuhi dos muñacus descomunals, que van pasar cada un mes de 19 lliures. Es un cas raro.

—En Llorens Riudavets Moll dimars es va casar amb na Margalida Galmés Gumila. Essent es caixer de «l'Unió de Mitjor gran» en nom de la sociedad, aquesta Redacció li dona l'enhorabona y li desitja felicitats moltes en el nou estat.

—S'esposa d'en Jaume Casali Piris dilluns passat va donar a llum un flet. Deu les ne doni alegria.

SECCIÓ RECREATIVA

Solucions al nombre 8

Preguntas.—Sa de Sant Jaume. 2.ª Sa son. 3.ª Sa lletra o.

Xarada.—Salvadó.

Endevinay.—Una calsa.

Les han endevinades: Preguntas y Xarada. Mestre Llorens Riudavets. En Miquelet y en Jusep Sintes.

Ses Preguntas: En Joan Riudavets y en Victorino.

A s'endevinay: Ningú.

D'AVUY

SEMBLANSES:

1.ª ¿En que s'assemblan es carrus a n'es generals?

2.ª ¿Y sa solfa a un ferré?

3.ª ¿Y un esculá a un homo casat?

PREGUNTES:

1.ª ¿Quina cosa es que porem teni amb una ma y amb s'altra no?

2.ª Un asa devant dos, un en mitj de dos, y un darrera dos. ¿Cuants d'ases son?

3.ª Que's lo que's sol trempa sense oli ni vinagre?

ENDEVINAY.

Quant no faig feina estich dret
y quant en faig ajagut
no'm miran quant estich net
y em tocan quant estich brut.

Ses solucions al nombre quivé.

Catsa de mistos.

Correspondencia de LLUM-NOVA

Un Pacifico mas que el otro.—No posam la vostra carta perque el directó vol coneixervos personalment. Si vos presentau, la posarem. *Catsa de mistos.* Avuy va una part; lo demés anirá amb l'altra. *Dos qui en fan un Hi* ha coses qui poden ofendre a qualcú; ¡alerta!

Un suscriptor.—Tenim en conta les vostres observacions. El corresponsal de Mercadal a n'aquí enviam els nombres de Fornells, mos ha promés, enviarlis els nombres els dilluns demati, quant tart. *Un ferreriench.* Avuy ja hu tenim ple, anirá an el altra. *Un Mitjorné.* El vostro Pregó, hi va avuy. ¿Estan satisfet? *Joan de Campos.* Avuy inclovem el vostro article.

ANUNCI

Casi cada setmana sol vení el representant de les máquines Singer, D. Joan Joanicu d'Alahó. Si ningú necessita res, hu pot demaná a mestre Joan Gomila ó a n'en Bertomeu Pons Moll.

Imprenta y llibreria de S. Fábregues.—Ciutadella.